

## PISIHULIGAANSUS TARTU LINNAS AASTAL 1968\*

A. P a l t s e r

Õigusteaduse kandidaat

Tartu Riikliku Ülikooli Õigusteaduskond

Kuulutada sõda sulidele, päevavarastele ja huligaanidele - sellise üleskutse esitas Nõukogude riigi rajaja V. I. Lenin, kes korduvalt rõhutas vajadust pidada halastamatut võitlust sotsialistliku seaduslikkuse igasuguse rikkumise vastu.<sup>1</sup> Järgides V. I. Lenini õpetusi pööravad partei ja valitsus pidevalt tähelepanu sotsialistliku õiguskorra kaitsmisele ja kindlustamisele.

Vaatamata vastavate riigilorganite ja nõukogude üldsuse poolt tarvitusele võetud abinõudele leidub aga siiski isikuid, kes panevad toime kuritegusid ja muid õiguserikkumisi. Administratiivüleastumistena käsitatavatest õiguserikkumistest on käesoleval ajal kõige levinumaks pisihuligaansus.

Kuigi esmakordselt toimepandud pisihuligaansus ei ole kehtiva kriminaalseadusandluse järgi käsitatav kuriteona, tekitatakse selliste tegudega meie ühiskonnale siiski tõsist kahju. Ka võib pisihuligaansuse tunnustele vastav käitumine kergesti üle kasvada kriminaalkorras karistatavaks huligaansuseks või muuks kuriteoks. Küllaltki suur osa muid kuritegusid toimepannud isikuist on varem süüdi olnud pisihuligaansustes. Nii on N. Djatškovi ja N. Kuznetsova andme-

\* 23. veebruaril 1969 peetud ettekanne.

<sup>1</sup> Vt. V.I. Lenin. Teosed. 26. kd., lk. 378.

tel näiteks huligaansuse eest süüdimõistetute hulgas 51 % selliseid isikuid, keda on varem võetud administratiivvastutusele pisihuligaansuse eest.<sup>2</sup> Kõiki selliseid asjaolusid arvestades on pisihuligaansuse vastu peetava võitluse tugevdamine täiesti vajalik ja õigustatud. See aga eeldab pisihuligaansuse kui küllaltki komplitseeritud ühiskonnavastase nähtuse mitmekülgset uurimist ja tundmaõppimist.

Käesolevaga antaksegi ülevaade ühest sellisest uurimisest, mis viidi läbi TRÜ kriminoloogia laboratooriumis ja hõlmas kõik Tartu linnas aastal 1968 toimepandud pisihuligaansused ja neid sooritanud isikud.

Kõnesolev uurimine on pisihuligaansuse sügavama uurimise esimeseks etapiks. Selle ülesandeks oli saada olemasolevast üksikasjalikum ülevaade pisihuligaansuse kui ühiskonnavastase nähtuse seisundist ja struktuurist Tartu linnas. Sellist ülevaadet on vaja mitte ainult selleks, et teha mõningaid ettepanekuid pisihuligaansuse vastu peetava võitluse tugevdamiseks. See annab ka võimaluse välja töötada pisihuligaansuse nn. mudel, mille abil on võimalik otstarbekamalt ja ratsionaalsemalt kavandada pisihuligaansuse edaspidist detailsemat uurimist selle erinevatest aspektidest lähtudes.

Käsitletava uurimise programm hõlmab kõik pisihuligaansused Tartu linnas aastal 1968. Iga pisihuligaansuse fakti ja selles süüdi oleva isiku kohta täideti perfokaart vastava küsimustiku alusel. Küsimustik sisaldas üldse 23 kinnist küsimust 99 võimaliku vastusevariandiga. Perfokaardid täitsid kriminoloogia laboratooriumi töötajad ja õigusteaduskonna üliõpilased Tartu Linna Rahvakohtus ja Tartu Linna Siseasjade Osakonnas olemasolevate materjalide põhjal. Nad töödeldi ja analüüsiti laboratooriumis.

Kuigi pisihuligaansuse mõiste ja koosseisu analüüsimine ei ole käesoleval juhul meie eesmärk, peame vajalikuks

---

<sup>2</sup> Н. Дьячков, Н. Кузнецова. О чем говорят обобщения судебной практики по делам о хулиганстве. - "Советская Юстиция", 1964, № I, стр. II.

siiski märkida, et vastavalt NSV Liidu Ülemnõukogu Pre-  
siidiumi 26. juuli 1966. a. seadluse "Vastutuse tugevda-  
mise kohta huligaansuse eest" §-le 1 on pishuligaansu-  
seks ebatsensuurne sõim avalikus kohas, kodanike solvav  
tülitamine või muu selline tegevus, mis rikub ühiskond-  
likku korda ja kodanike rahu.<sup>3</sup> Nagu juba märgitud, on  
sellistele tunnustele vastav käitumine käsitatav admi-  
nistratiivüleastumisena ja toob kaasa administratiivka-  
ristuse teos süüdlase suhtes. Ühtlasi tuleb aga märkida,  
et isiku poolt eespool mainitud tunnustele vastava teo  
vähemalt teistkordne toimepanemine aasta kestel ei ole  
enam administratiivüleastumisena käsitatav pishuligaan-  
sus, vaid selles süüdi olev isik kuulub juba kriminaalvas-  
tutusele võtmisele ENSV KrK § 195 lg. 1 järgi. Seda aga  
juhul, kui varem toimepandud pishuligaansuse eest oli  
teda karistatud administratiivkorras. Ent kui pishuligaan-  
suse toimepannud isiku suhtes oli administratiivkaristuse  
asemel kohaldatud ühiskondliku mõjutamise vahendeid, siis  
tema teistkordne pishuligaansuse toimepanemine aasta kes-  
tel ei anna veel alust viimase kvalifitseerimiseks huli-  
gaansusena ENSV KrK § 195 lg. 1 järgi.

Osaliselt sellega ongi seletatav, et pishuligaansu-  
se faktide arv ei kattu pishuligaansusi toimepannud isi-  
kute arvuga. Esimene on suurem viimasest. Mõningal määral  
suurendab seda vahet ka seaduse ebaõige kohaldamine, mis  
avaldub antud juhul selles, et mitte alati ei võeta isikut,  
kes paneb pishuligaansuse toime aasta kestel teistkordselt,  
kriminaalvastutusele, kuigi esineb selleks seaduslik alus.

Nimetatud asjaoludel ei kattunud ka Tartu linnas 1968.  
aastal toimepandud pishuligaansuste arv selliseid tegusid  
toimepannud isikute arvuga, mistõttu läbiviidud kõigse uu-  
rimise käigus fikseeriti ja võeti vaatluse alla 764 pisi-  
huligaansuse fakti ja 716 nendes süüdi olevat isikut.

---

<sup>3</sup> Pishuligaansuse koosseisu kohta vaata lähemalt näi-  
teks П.Ф.Гришанин. Юридическая квалификация хулиганских  
действий. М., 1969.

Mida siis näitas nende 764 pishuligaansuse fakti ja 716 isiku uurimine?

Kõigepealt võiks märkida, et pishuligaansuse dünaamikas ei esinenud aasta kestel olulisi muutusi. Toimepandud pishuligaansused jaotusid nii poolaastate kui ka kvartalite lõikes enam-vähem võrdselt: aasta kestel toimepandud 764 pishuligaansuse faktist esines I poolaastal 385 (50,4 %) ja II poolaastal 379 (49,6 %); I kvartalis 174 (22,8 %), II kvartalis 211 (27,6 %), III kvartalis 186 (24,3 %) ja IV kvartalis 193 (25,3 %). Juba nendest näitajatest ilmneb, et märgatavatest saavutustest võitluses pishuligaansuse vastu 1968. aasta kestel Tartu linnas rääkida ei saa.

Mis puutub alaealiste, samuti naisisikute poolt pishuligaansuste toimepanemisesse, siis selles osas olukord II poolaastal võrreldes I poolaastaga isegi halvenes. Pishuligaansusi toimepannud 716 isiku hulgas oli alaealisi 54 (s. o. 7,1 % vaadeldavate isikute üldarvust), I poolaastal 24, II poolaastal aga 30 alaealist. Järelikult suurenes pishuligaansusi toimepannud alaealiste arv teisel poolaastal 25 %. Veelgi rohkem suurenes aga pishuligaansusi toimepannud naisisikute arv (52 naisisikut - 6,8 %): I poolaastal 19 ja II poolaastal 33 naisisikut.

Kuigi ebakaines olekus toimepandud pishuligaansuste arv II poolaastal võrreldes I-ga ei suurenenud, ei saa siiski ka selles osas rääkida rakendatud abinõude efektiivsusest. Nii pandi aasta kestel pishuligaansusi toime ebakaines olekus 682 juhul (s. o. 89,4 % kõigist pishuligaansustest), nendest I poolaastal 342 ja II poolaastal 340.

Nii nende kui ka muude näitajate omavaheline võrdlemine poolaastate lõikes lubas teha järelduse, et Tartu linnas 1968. aasta esimesel poolel pishuligaansuste vastu peetavas võitluses rakendatud abinõud ei andnud kohest efekti. Sellest ei saa järeldada midagi varem rakendatud abinõude üldise efektiivsuse kohta. Küll räägib see meie arvates aga sellest, et edu saavutamine võitluses pishuli-

gaansuse vastu eeldab ja nõuab tõsist ning püsivat tööd.

Milles siis avaldusid uuritud perioodil toimepandud pisihuligaansused? Peab kohe ütleva, et nende avaldumisvormid olid väga erinevad ja mitmekesised.

Ülevaate saamiseks pisihuligaansuste struktuurist nende avaldumisviiside järgi jaotati kõik uuritavad teod uurimise käigus 5 rühma: vägivallateod isiku suhtes, esemete lõhkumine, sõimamine, karjumine ja muul viisil toimepandud pisihuligaansused. Viimaste hulka arvati sellised teod nagu ametiasutuste akende lahtikiskumine, kaaskodanike tülitamine või ähvardamine, lillede ja ilupuude rüüstamine, akna kaudu sauna tungimine, seksuaalvahekorrad parkides, tänaval urineerimine jne.

Sellise rühmitamise põhjal jaotusid toimepandud pisihuligaansused järgmiselt: vägivallateod isiku suhtes - 34,5 %, esemete lõhkumine - 11,6 %, sõimamine - 34,5 %, karjumine - 7,6 % ja muud teod - 11,8 %. Seega olid pisihuligaansuste hulgas esikohal vägivallateod isiku suhtes ja sõim. Muul viisil toimepandud pisihuligaansustest esines kõige sagedamini tänaval urineerimist (umbes 30 %, suures osas õlle müügi punktide läheduses) ja kaaskodanike tülitamisi ning ähvardamisi (umbes 23 % muul viisil toimepandud pisihuligaansustest).

Seega näitas uurimine, et suhteliselt kõige rohkem pandi pisihuligaansusi toime teise isiku suhtes vägivalla tarvitamise või sellega ähvardamise teel. See on väga mõtlemapanev fakt. Tuleb silmas pidada veel ka seda, et selliste tegudega tekitati 8 juhul teisele kodanikule terviserikketa kehavigastus. Ühenduses sellega tekib paratamatult küsimus, kas vahest mõnigi kord pole eksitud selliste tegude hindamisel ja neid ebaõigesti kvalifitseeritud administratiivkorras karistatava pisihuligaansusena.

Nii näiteks kvalifitseeriti administratiivkorras karistatava pisihuligaansusena Eduard A. tegu ja karistati teda rahatrahviga selle eest, et ta oma korteris lõi prügikühvliga pähe oma abikaasale vastastikuse tüli puhul.

Abikaasa toimetati kiirabiga traumapunkti, kus selgus, et peas oli katki veresoon. Eduard A-d kriminaalvastutusele ei võetud, motiveerides seda sellega, et tüli põhjustajaks oli tema abikaasa ning viimasele tekitatud kehavigastus ei põhjustanud terviseriket. Ka võeti kriminaalasja algatamisest keeldumisel arvesse seda, et tüli kulges omavahel, kusjuures teiste majaanike rahu ei olnud häiritud. Arvestades neid asjaolusid jääb meile selgusetuks, mispärast Eduard A. tegu üldse kvalifitseeriti pishuligaansusena. Kui tema käitumine ühiskondlikku korda ja kodanike rahu ei rikkunud, siis puudub alus seda käsitada huligaanitamiseks. Kui aga need olid rikutud, siis oleks tulnud tema käitumine kvalifitseerida juba kriminaalkorras karistatava huligaansusena, mitte aga pishuligaansusena.

Ka mõne teise pishuligaansusena kvalifitseeritud käitumise puhul tekkis kõne all oleva uurimise käigus tõsine kahtlus, kas antud tegu on oma olemuselt pishuligaansus või kas üldse huligaansus. Seda eriti neil juhtudel, kui tegu, mille eest isikut karistati, oli toime pandud tema oma korteris. Kortertes toimepandud pishuligaansuste arv oli aga vaatluse alla võetud aastal Tartu linnas võrdlemisi suur.

Üldse jaotusid pishuligaansused toimepanemise koha järgi järgmiselt: tänavatel, väljakutel ja parkides 36,9 %, sööklates ja restoranides 7,3 %, kultuuriasutustes 3,1 %, ühiselamutes 3,4 %, korterites 29,7 %, õuedes ja koridorides 4,1 %, töökohtades 4,8 %, õppeasutustes 0,6 %, raudtee- ja bussijaamades 2,2 % ja muudes kohtades 7,9 %. Seega nähtub, et iga kolmas pishuligaansus pandi toime eluruumis (korterid ja ühiselamud). Seejuures väärub märkimist, et kõigist pishuligaansustest korterites pandi umbes 75 % toime subjekti enda korteris ja ainult 25 % võõras korteris. Juba ainuüksi sellest näitajast tuleneb vajadus pöörata pishuligaansuste edaspidisel uurimisel erilist tähelepanu nn. korterihuligaansuse sügavamale uurimisele, et võimalikult

vältida muude õiguserikkumiste alusetut käsitamist pishuligaansusena.

Vaatamata sellele ei tule aga unustada, et siiski valdav enamus pishuligaansusi pandi toime tänavatel, väljakutel, parkides, restoranides, sööklates, kultuuri-asutustes, raudtee- ja bussijaamades ning muis avalikes kohtades. Kui avalikku korda kaitsvatel organitel on raske vältida õiguserikkumiste toimepanemist korterites, siis ei saa seda printsipiibis öelda eespool mainitud avalike kohtade suhtes. Tähelepanekud ja vastavad uurimised meil ning teistes meie maa linnades räägivad sellest, et kohtades, kus liigub rohkem või sagedamini miilitsa ja rahvamaleva patrulle, esineb pishuligaansust märgatavalt vähem võrreldes kohtadega, kus selliseid patrulle ei ole kohata. Võib eeldada, et kui ka meil oleks miilitsa ja rahvamaleva patrulle näha sagedamini, siis oleks küllaltki suur osa pishuligaansustest välditud.

Uurimise käigus tuntu huvi ka selle vastu, milline on seos pishuligaansuse toimepanemise koha ja viisi ehk avaldumismvormide vahel. Kogutud materjali analüüs näitas, et pishuligaansuse avaldumismvormide osatähtsus pole erinevates kohtades ühesugune.

Mis puutub tänavatel, parkides ja väljakutel toimepandud pishuligaansustesse, siis esines siin kõige rohkem kaaskodanike tülitamisi ja ähvardamisi, normaalse liikluse takistamist, ebatsensuursete sõnade kirjutamist hoone- te seintele, urineerimist, prügiurnide ümberlükkamisi ja muid selliseid tegusid, mis moodustasid kõigist mainitud kohtades toimepandud pishuligaansustest üle ühe kolmandiku. Vägivallategusid kaaskodanike suhtes pandi nendes kohtades toime aga suhteliselt vähem võrreldes vägivallategudega pishuligaansuse struktuuris tervikuna (vastavalt 27 % ja 34,5 %). Peaaegu samasugune oli olukord karjumiste ja ebatsensuurse sõimu osas.

Teistsugune oli pilt aga sööklates, restoranides, kohvikutes ja teistes ühiskondliku toitlustamise ettevõtetes.

Neis paigus esines pishuligaansus valdavas osas ebatsensuurse sõimu või karjumisena, mis moodustas 66 % kõigist nimetatud kohtades toimepandud pishuligaansustest. Ka kultuuriasutustes oli pishuligaansuste hulgas esikohal karjumine ja ebatsensuurne sõim (55 % sealsetest pishuligaansustest). Vähem oli kultuuriasutustes vägivallategusid kaaskodanike suhtes. Need moodustasid kõigist nendes kohtades toimepandud pishuligaansustest 35 %. Võrreldes seda näitajat tänavatel ja ühiskondliku toitlustamise ettevõtetes toimepandud vägivallategusid iseloomustavate suhtarvudega ilmneb, et kõne all olevates kohtades pandi selliseid tegusid suhteliselt kõige rohkem toime just kultuuriasutustes. Tänavatel ja ühiskondliku toitlustamise ettevõtetes toimepandud vägivallategude vastav suhtarv on umbes 10 % võrra väiksem (vastavalt 27 ja 25 %). Kultuuriasutustes toimepandud vägivallategude esinemiskohaks olid eranditult kultuurimajad ja klubid - kinodes vägivallaakte ei sooritatud.

Korterites esinenud pishuligaansuste analüüs näitas, et suhteliselt kõige sagedamini avaldus huligaanitsemine siin just löömiste ja peksmistena (ligemale 50 %). Sama tuleb märkida ka ühiselamutes toimepandud pishuligaansuste kohta.

Üldistatuna võib öelda, et kui tänavatel ja restoranides seisnes pishuligaanitsemine peamiselt kaaskodanike tülitamises ja nende rahu rikkumises, siis korterites, ühiselamutes, kultuurimajades ja klubides esines see küllaltki sageli ründena isiku vastu.

Pishuligaansuste vastu võitlemise je nende ärahooldamise seisukohalt on tähtis mitte ainult teadmine, kus selliseid tegusid toime pannakse, vaid ka ülevaade sellest, millal neid toime pannakse.

Uurimise käigus selgitati välja kõnesolevate tegude jaotumine päevade ja kellaaegade lõikes. Tuleb öelda, et meie poolt saadud näitajad erinevad mõningal määral mujal läbiviidud uurimiste vastavatest näitajatest. Seda eriti pishuligaansuste jaotumises päevade järgi.

Mujal läbiviidud uurimised on näidanud, et nii huligaansusi kui ka pishuligaansusi pannakse toime sagedamini laupäeviti ja pühapäeviti. Tartus sellist olukorda aga ei olnud. Siin jaotusid pishuligaansused nädalapäevade vahel järgmiselt: esmapäevast kuni neljapäevani 59,2 % (iga päeva kohta seega keskmiselt 14,8 %), reedeti 14,6 %, laupäeviti 11,3 % ja pühapäeviti 14,3 %. Järelikult oli meil kõige vähem pishuligaansusi laupäeviti ja pühapäeviti, kõige rohkem aga tavalistel tööpäevadel. Millest on selline eripära Tartus tingitud, selle väljaselgitamist uurimisprogramm ette ei näinud ja küsimus vajab lähemat uurimist. Võib aga arvata, et see on tingitud miilitsea ja rahvamaleva patrullide suuremast arvust nendel päevadel - fakt, millel juba isenesest on profülaktiline mõju. Igatahes võib aga läbiviidud uurimise põhjal väita, et tavalistel tööpäevadel ei panda meil pishuligaansusi toime sugugi vähem kui puhkepäevadel. Seepärast on ebaõige, kui pishuligaansuse vastu peetavas võitluses pööratakse neile tegudele tööpäevadel vähem tähelepanu võrreldes puhkepäevadega.

Teatavad erinevused esinesid meie linnas toimepandud pishuligaansuste jaotumisel ka kellaaegade järgi, võrreldes kirjanduses toodud andmetega huligaansuste kohta.

S.S. Ostroumovi järgi on toimepandud huligaansused jaotunud järgmiselt: hommikuti 3 %, päeval 25 %, õhtuti 61 %, öösel 9 % ja erinevatel aegadel 2 %.<sup>4</sup> Meie poolt uuritud pishuligaansused jaotusid kellaaegade järgi aga järgmiselt: hommikuti 1,0 %, päeval 24,7 %, õhtuti 52,5 %, öösel 14,5 % (andmed puuduvad 7,3 % osas). Nende näitajate võrdlemine toob seega esile, et õhtuti huligaanitsesti meil vähem, öösel aga rohkem.

Ühenduses pishuligaansuste toimepanemise ajaga tahaks märkida veel järgmist.

Kuigi valdav osa pishuligaansustest pandi toime kella 18 - 24 vahel (52,5 % kõigist pishuligaansustest), oli öö-

---

<sup>4</sup> С.С.Остроумов. Советская судебная статистика. М., 1962, стр. 277.

tundidel huligaanitsemit siiski palju. Üldse leidis öötundidel aset 111 pisihuligaansuse fakti. Seega peaaegu iga 7. pisihuligaansus pandi toime öösel, sealjuures enamus neist (arvult 103) kella 24 - 03 vahel.

Tähelepanu vääriwad on ka andmed, mis iseloomustavad öötundidel toimepandud pisihuligaansuste kohta. Kui üldse pandi kõigist pisihuligaansustest toime tänavatel, väljakutel ja parkides 36,9 % ja eluruumides 33,1 %, siis kõigist kella 24 - 03 vahel esinenud pisihuligaansustest pandi toime tänavatel, parkides ja väljakutel 64 %, eluruumides aga 18 %. Seega muutub alates kella 24-st huligaanitamise peamiseks kohaks tänav. Kella 03-st kuni 10-ni toimusid aga peaaegu kõik (80 %) pisihuligaansused korterites.

Iseloomustades huligaanitamist kellaaegade lõikes võib märkida veel seda, et toimepandud pisihuligaansused jagunesid selles osas ka päevade järgi enam-vähem võrdselt. Erinevus oli ainult laupäevastes pisihuligaansustes. Nii pandi kõigist kella 18 - 24 vahel esinenud pisihuligaansustest toime laupäeviti umbes 10 %, kõigil teistel nädalapäevadel kokku aga 90 % (iga päeva kohta keskmiselt 15 %). Mis puutub kella 24 - 03 vahel esinenud pisihuligaansustesse, siis ka siin paistab esinemissageduse poolest silma laupäev, kuid teisest aspektist. Laupäeviti pandi sellel kellaaajal toime üle 20 % üldse sellel kellaaajal registreeritud pisihuligaansustest. Võttes arvesse tänavatel toimepandud pisihuligaansuste üldarvu, võib öelda, et ligemale üks kümnendik tänavatel toimepandud huligaanitsemistest pandi toime reede öösel vastu laupäeva kella 24 - 03 vahel. Sellest näitajast peaksid meie korralvurid tegema vastava ja tõsise järelduse.

Käesoleva ülevaate aluseks olnud uurimise programm hõlmas peale toimepandud pisihuligaansuste ka neid tegusid toimepandud isikuid.

Nagu eespool juba näidatud, moodustasid pisihuligaansusi toimepandud isikute hulgas absoluutse enamuse mehed. Meeste osa oli uuritud isikute hulgas 93,2 %, naiste osa 6,8 %.

Nii meeste kui ka naiste hulgas oli võrdlemisi palju mitte-tartlasi (vastavalt 34 % ja 28 %). Seega peaaegu ühe kolmandiku pisihuligaansustest panid toime Tartusse sissesõitnud isikud. Nendest 2/3 oli alaline elukoht Tartu rajoonis. Ilma kindla elukohata isikud moodustasid 4 % uuritud isikute üldarvust.

Umbes 50 % uuritud isikutest oli abielus või elas koos perekonnaga. Erinevusi mees- ja naisisikute vahel selles osas ei olnud.

Seisukoht, et pisihuligaansusi panevad enamuses toime alaealised ja noorukid, ei leidnud kõne all oleva uurimisega kinnitust. Kõigil pisinuligaansusi toimepannud isikute keskmine vanus oli uuritaval aastal umbes 31,5 aastat. See ei ole sugugi selline iga, kus veel ei osata oma tegudest endale aru anda või neid õigesti hinnata. Seejuures võib märkida, et pisihuligaanitsenud naisisikute keskmine vanus oli veelgi kõrgem, umbes 36 aastat.

Üksikute vanuserühmade järgi jaotusid vaadeldavaid tegusid toimepannud isikud järgmiselt: 16 - 17 aasta vanuseid 7,1 %, 18 - 20 aasta vanuseid 11,9 %, 21 - 24 aasta vanuseid 9,0 %, 25 - 29 aasta vanuseid - 18,1 %, 30 - 39 aasta vanuseid - 27,5 %, 40 - 41 aasta vanuseid - 16,2 % ja 50-aastasi ning vanemaid - 10,2 %. Seega näeme, et pisihuligaansusi toimepannud isikute hulgas oli kuni 24-aastasi 28,0 %, 25-aastasi ja vanemaid aga 72 %.

Kuid nende näitajate lähem analüüs näitab, et mingiks rahuloluks alaealiste ja noorukite osas ei ole siiski alust. Nagu eespool juba märkisime, suurenes alaealiste poolt toime pandud pisihuligaansuste arv aasta teisel poolel. Kui aga vaatleme pisihuligaansusi toimepannud isikute keskmist jaotumist iga vanuseaasta lõikes, siis ilmneb, et suhteliselt kõige enam panid neid toime 18 - 20 aasta vanused isikud (iga vanuseaasta keskmine näitaja 3,97 % isikute üldarvust). Neile järgnesid 25 - 29 ja 16 - 17 aasta vanused isikud (vastavad protsendid 3,62 ja 3,55). Seega oli alaealiste ja noorukite osa vaadeldud isikute üldarvus

vanuseaastate lõikes märkimisväärselt suur. Nimetatud asjaolu aga nõuab tõsise tähelepanu pööramist alaealiste ja noorukite seas tehtavale huligaansusevastasele profülaktilisele tööle.

Uurimine haridusliku taseme järgi näitas, et valdavalt osal uuritutest oli haridust 5 - 8 klassi (54 %). Neile järgnesid isikud 9 - 11 klassi haridusega (24 %). Isikuid kuni 5 klassi haridusega oli 12 % ja kõrgema või lõpetamata kõrgema haridusega isikuid 3 %. Andmed puuduvad 7 % osas. Nende näitajate põhjal ei saa öelda, et pisihuligaansusi oleksid toime pannud eriti väikese haridusega isikud. Siiski vähemalt 27 % pisihuligaansusi toimepannud isikutest oli koolis käinud üle 8 aasta, nende hulgas 3 % õppinud isegi kõrgemas koolis.

Uurimisprogramm nägi ette ka uuritavate sotsiaalse seisundi ja tegevusala väljaselgitamise. Analüüs näitas, et pisihuligaansusi toimepannud isikutest moodustasid valdava osa töölised (70 %). Teenistujaid ja õpilasi oli kumbagi 4,5 % (kokku 9 % üldarvust), kolhoosnikke 1 %. Vastavad andmed puudusid 20 % osas uuritavatest. Seega ei pea paika arvamus, et küllaltki suure osa linnas toimepandud pisihuligaansustest võib panna maalt linnasõitnud kolhoosnike arvele.

Kõigist uuritud isikutest käis tööl 77,6 % (nende hulgas 1,8 % ei töötanud küll pidevalt) ja õppis 4,3 %. Pensionärid moodustasid uuritutest 2,4 %. Isikuid, kes ei töötanud ega õppinud, oli aga 14,7 %. Andmed puudusid 1 % osas. Järelikult võib öelda, et peaaegu iga seitsmes isik, kes oli pannud toime pisihuligaansuse, ei võtnud osa ühiskondlikult kasulikust tööst. Seejuures märgime veel kord, et pensionärid on arvestatud eraldi. Sellise näitaja puhul tekib paratamatult kahtlus, kas tõesti nende hulgas ei leidunud ühiskonnavastase, parasitliku eluviisiga isikuid, keda oleks võidud täitevkomitee otsuse alusel tööle suunata ning tööst kurnatliku kõrvalehoidumise korral kriminaalvastutusele võtta ENSV KrK § 201<sup>2</sup> järgi. Võib veel mainida, et nende hul-

ka kuulusid ka kõik ilma kindla elukohata isikud. Küllaltki suur osa kõne all olevatest isikutest oli varem administratiivkorras juba karistatud.

Uurimise käigus ei olnud võimalik saada andmeid selle kohta, mille eest oli kedagi varem administratiivkorras karistatud. Küll aga oli võimalik kindlaks teha, mitu korda oli kedagi varem administratiivkorras karistatud. Ja need näitajad ei ole sugugi rõõmustavad.

Üldse oli aastal 1968 Tartu linnas pсихулигаansusi toimepannud isikute hulgas varem administratiivkorras karistatud isikuid 45,8 % uuritavate üldarvust. Administratiivkorras varem karistamata isikud moodustasid uuritute 47,3 %, andmed puuduvad 6,9 % osas. Kuna ka viimaste hulgas tõenäoliselt siiski oli varem administratiivkorras karistatud, siis võib öelda, et umbes pool pсихулигаansusi toimepannud isikutest on ka varem toime pannud administratiivüleastumisi. Seejuures väärib märkimist, et nendest valdav osa on administratiivkorras korduvalt karistatud.

Uurimine näitas, et varem administratiivkorras karistatute hulgas oli 1 kord karistatud 37 %, 2 - 4 korda karistatud 28 %, 5 - 7 korda karistatud 12 % ja 8 ning enam korda karistatud 23 %. Seejuures võib märkida, et varem administratiivkorras karistatud isikuid leidis igas vanuserühmas. Nii oli alaealiste hulgas varem administratiivkorras karistatud 24 %, 18 - 20 aasta vanuste hulgas 36 %, 21 - 24 aasta vanuste hulgas 28 %, 25 - 29 aasta vanuste hulgas - 43 %, 30 - 39 aasta vanuste hulgas 56 %, 40 - 49 aasta vanuste hulgas 55 % ning 50-aastaste ja vanemate isikute hulgas 50 %. Seega oli suhteliselt kõige rohkem varem administratiivkorras karistatud isikuid pсихулигаansusi toimepannud 30 - 39 aasta vanuste isikute hulgas. Kuid midagi head ei saa kahjuks öelda ka alaealiste kohta. Nii oli alaealiste hulgas 5 isikut, keda oli varem karistatud korduvalt, nendest 1 isegi 5 korda. Kuna administratiivvastutus õiguskorras rikkumiste eest algab meil 16. eluaastast, siis jõudis

1 uuritud alaealistest vähem kui kahe aasta kestel panna toime juba kuuenda administratiivüleastumise. 18 - 20 aasta vanuste hulgas leidis aga isegi 3 sellist noorukit, keda on enne kõne all oleva pisihuligaansuse toimepanemist administratiivkorras karistatud 8 või enam korda. Tekib küsimus, kas meil ei ole siiski liberaalitsevad mõnede alaealiste ja noorukitega, kes vaatamata tarvitusele võetud abinõudele siiski end ei taha parandada.

Kuigi meil puuduvad andmed varem toimepandud administratiivüleastumiste olemuse kohta, võib arvata, et nende toimepanijad ja ka mõned teised 1968. a. avalikku korda rikkunud isikud on varem toime pannud pisihuligaansusena kvalifitseeritavaid tegusid ning antud korral oleksid pidanud kuuluma juba kriminaalvastutusele võtmisele. Vähemalt kolme isiku suhtes, kes sama, s. o. 1968. aasta kestel rikkusid avalikku korda rohkem kui üks kord, võib seda öelda kindlasti.

Nii karjus Üllas J. ebakainena 1968. a. algul ühel ööl kella 24 - 03 vahel oma ühiskorteris. Selle eest määrati talle Tartu Linna Rahvakohtus rahatrahv. Sama aasta novembris sõimas Üllas J., olles taas joobnud, kodanikke tänaval. Ka see tegu kvalifitseeriti pisihuligaansusena ja miilitsaorganid karistasid teda rahatrahviga, kuigi seejuures oldi teadlik, et teda on aasta kestel pisihuligaansuse eest juba karistatud. Analoogiliselt karistati aasta kestel teistkordse pisihuligaansuse eest rahatrahviga Uno P-d. Rudolf A. poolt toimepandud avaliku korra rikkumine kvalifitseeriti pisihuligaansusena ja teda karistasid miilitsaorganid rahatrahviga isegi vaatamata sellele, et teda oli vähem kui aasta tagasi toimepandud pisihuligaansuse eest karistatud arestiga. Seejuures oldi ka teadlik, et Rudolf A-d on varem administratiivkorras karistatud üldse juba 13 korda.

Leiame, et kõik need kolm isikut oleks tulnud võtta kriminaalvastutusele ENSV **KrK §195 lg.1** järgi ja nende viimast käitumist mitte enam vaadelda administratiivüleastumisena. Nende karistamine administratiivkorras oli vastu-

olus kehtiva seadusandlusega. Selliste isikute arv võis olla aga veelgi suurem. Need kolm panid avaliku korra teistkordse rikkumise toime sama kalendriaasta kestel. Milline oli aga üldse aasta kestel avalikku korda teistkordselt rikkunud isikute arv, selle kindlakstegemist käsitletava uurimise programm ette ei näinud.

Nagu võis arvata, pandi enamus pishuligaansustest toime ebakainena. Nii pandi Tartu linnas aastal 1968 kõigist pishuligaansustest toimus jooanud olekus 89,1 % (naisisikute osas 78,8 %). Ebakained pishuligaanitsejad olid valdavas enamuses peaaegu kõigis vanusegruppides. Ebakained isikud moodustasid kõigist pishuligaansusi toimepannud isikutest vanusegruppide järgi: 16 - 17-aastastest - 50 %, 18 - 20-aastastest - 85 %, 21 - 24-aastastest - 94 %, 25 - 29-aastastest - 96 %, 30 - 39-aastastest - 81 %, 40 - 49-aastastest - 92 % ja 50-aastastest ning vanematest isikutest 83 %. Seega kinnitas ka läbiviidud uurimine, et võitlus huligaansuse vastu eeldab alkoholismivastast võitlust ja peab toimuma koos sellega.

Uurimise käigus püüti saada ülevaadet ka sellest, milline on seos huligaanitsemise ja perekonnaseisu ning ebakaines olekus huligaanitsemise ja perekonnaseisu vahel. Kuna puuduvad andmed, kui suur osa linna elanikkonnast on abielus, siis ei saa öelda, kas abieluinimesed või vallalised panevad huligaansusi toime rohkem. Küll aga selgus, et huligaanitsenud isikute hulgas oli vallalisi ja abieluinimesi täiesti võrdselt. Mis puutub aga ebakaines olekus huligaanitsemisesse, siis selles osas olid mõningal määral ülekaalus abielus isikud. Nii oli abielus olevatest pishuligaansuse toimepannud isikutest ebakaines olekus 92 %. Vallaliste hulgas oli vastav näitaja 85 %. Kuigi vahe on 7 %, ei saa siin rääkida kindlast seaduspärasusest või korrelatsioonist. Kuid sellele vaatamata jääb see siiski faktiks 1968. aasta kohta.

Sellised on mõningad näitajad, mis iseloomustavad Tartu linnas aastal 1968 toimepandud pisihuligaansusi ja neid toimepannud isikuid. Lõpuks tahaksin anda väikese ülevaate ka sellest, milliseid abinõusid kohaldati pisihuligaansusi toimepannud isikute suhtes. Tuleb märkida, et kõige rohkem kohaldati aresti. Arestiga karistati pisihuligaansuse toimepannutest 58,1 %. Rahatrahv määrati 33,0 %-le ja paranduslik töö 5,9 %-le karistatutest. Pisihuligaansuse toimepannud isikutest 3,0 % suhtes kohaldati ühiskondliku mõjutamise vahendeid. Aresti kestusega 10 - 12 päeva määrati tunduvalt rohkem kui aresti kestusega 13 - 15 päeva. Määratud arestipäevade üldarv oli umbes 5300. Ka selgus uurimise käigus, et a l a l i s e l t t ö ö t a v a t e l e isikutele määratud arestipäevade üldarv oli umbes 3700. 5-päevase töönädala juures jäi neil põhitöökohal seega tegemata umbes ühe töölise 14 aasta töö ehk 14 töölise ühe aasta töö. Juba ainuüksi see näitaja on meie arvates küllaldane iseloomustaja pisihuligaansusega meie rahvamajandusele ja üldse ühiskonnale tekitatava materiaalse kahju suurusest. Kui suur oli aga k o g u k a h j u üldse, seda ei olegi võimalik näidata. Ei saa ju rahasega muul viisil väljendada näiteks seda, kui paljude kodanike rahu oli rikutud ja kui suurel määral. Ei saa väljendada arvudes ka seda, millist moraalset kahju tekitati huligaanitseamisega eriti meie kasvavale põlvkonnale, teda traumeerides või talle halba eeskuju näidates. Küll aga tehti uurimisega kindlaks, et vähemalt 15 % kõigist pisihuligaansuse faktidest toimus alaealiste laste juuresolekul.

Milline oli kohaldatud mõjutamisvahendite efektiivsus, selle kohta puuduvad andmed. Küll võib aga väita, et administratiivkaristuse m ä ä r a m i n e veel iseenesest kõigile huligaanitsenutele kasvatavat mõju siiski ei avaldanud. Nii pani arestiga karistatutest 5,6 % toime režiimi rikkumisi karistuse kandmise ajal. Sellest saab järeldada, et ka pisihuligaansusi toimepannud isikute parandamine ja

ümberkasvatamine ei ole alati võimalik ainult administratiivkaristuse määramise ja selle täideviimise abil, vaid nõuab nende suhtes pikemaajalist kasvatustööd. Oleme arvamusel, et väga palju saavad selles osas teha kollektiivid, kuhu vastavad isikud kuuluvad.

Kokkuvõttena võib teostatud uurimise põhjal märkida, et kuigi pishuligaansuse faktide arv oli aastal 1968 väiksem võrreldes 1967. aastaga, esines Tartus aastal 1968 pishuligaansusi siiski palju. Küllaltki suur osa nendest oleks tõenäoliselt välditud, kui miilitsaorganid ja rahvamaleva staap oleksid suutnud organiseerida patrullteenistust paremini. Ka ei saa millegagi õigustada seda, et mitte kõiki isikuid, kes aasta kestel rikuvad avalikku korda korduvalt, ei võeta kriminaalvastutusele, kuigi seaduslik alus selleks esineb. Täiesti lubamatu ja kuritegevusevastast võitlust tõsiselt kahjustav on selline praktika, kus pishuligaansusena käsitletakse tegu, mis vastab mõne kuriteo koosseisu tunnustele. Nagu käesoleva artikli algul märkisime, on pishuligaansuse tunnused seadusandluses fikseeritud. Nende suvaline laiendamine ei ole millegagi õigustatav.